

із забезпечення розвитку регіонів» від 03.10.2006р. №1376.

5. Алексеев И.Г., Оленец А.Г. Стратегічні напрями інноваційного розвитку підприємств в Україні // Вісн. НУ «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: Етапи становлення та проблеми розвитку. –2005. – № 527. – С.232-236.

6. Петровиць І.М., Мороз Л.І. Оцінка інноваційної діяльності підприємств у ринкових умовах господарювання // Вісн. НУ «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. – 2005. – № 533. – С.3-11.

7. Копець Г.Р. Інноваційні процеси у сфері енергоефективності в Україні // Вісн. НУ «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. – 2005. – №533.- С.36-41.

8. White Paper for a Community Strategy and Action Plan, COM (97) 599 final 26/11/1997.

9. Refocus Weekly, Paris, France, April 27.

10. The Direction on Electricity Production from Renewable Energy Sources, 2001/77/EC.

11. Green Paper, COM (2000), 469 final, 26 July 2000.

12. Green Paper, COM (2005), 265 final, 22 July 2005.

Аннотация. В статье обоснована необходимость развития альтернативных источников энергии в Украине для повышения уровня энергетической эффективности и энергетической безопасности страны. Проанализирован иностранный опыт в развитии солнечной энергетики. Определены перспективы развития солнечной энергетики и других альтернативных источников энергии Украины. Сделаны выводы и даны рекомендации для решения обозначенных проблем.

Ключевые слова: энергетическая безопасность страны, альтернативные источники энергии.

Summary. The need to develop an alternative energy sources in Ukraine to increase energy efficiency and energy security it is explained in the article. The international experience of development of solar energy are analyzed. The prospects and other alternative energy sources in Ukraine are defined. The conclusions and recommendations to address the problems are identified.

Keywords: energy safety of the country, alternative sources to energy.

*Рецензент д.е.н., професор НТУ «ХПІ» Міщенко В.Я.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Єлагін Ю.В.*

УДК 336.719

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РИНКУ ФАКТОРИНГУ В УКРАЇНІ

*Прохорова Ю.В., к.е.н., викладач,
Терновська М.О., студентка (ХНЕУ)*

У статті розглянуто особливості та перспективи розвитку ринку факторингових послуг в Україні. Також розкрито поняття факторингу та визначені основні відмінності від звичайного кредитування, було проведено аналіз стану ринку факторингу України та запропонована система управління дебіторською заборгованістю.

Ключові слова: факторинг, дебіторська заборгованість, ризики, фактор, обсяг факторингу, факторингові операції, фінансові установи.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Факторинг отримав розвиток в Україні нещодавно і ще не є достатньо підкріпленим законодавчо-нормативними документами. Через швидкий розвиток таких відносин гостро виникла необхідність дослідження факторингу. Крім того, середній бізнес в Україні, розвиток якого забезпечується надаванням додаткових оборотних коштів через проведення факторингу, не має

належної підтримки через недостатньо розвинену кон'юнктуру ринку факторингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор з посиланнями на джерела. Факторинг в Україні виник, як і в інших країнах світу, в умовах ринкової економіки для забезпечення більш стрімких темпів економічного зростання. Факторинг як послугу сьогодні пропонують як банківські, так і суто фінансові установи, умови яких потребують глибокого аналізу. Розглядом даної проблематики займалися багато вчених-економістів таких, як Ф.Селінджер, М.Форман, Е.Ф.Жуков, Н.М.Внукова та інші [3; 6].

Виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Сьогодні варто переглянути нинішні умови проведення факторингових операцій з метою розробки необхідних рекомендацій щодо оптимізації роботи ринку факторингу в Україні.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розгляд особливостей проведення факторингу в Україні, аналіз проблем та засобів щодо їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Звертаючись до трактування Н.М.Внукової, факторинг являє собою «різновид торгово-комісійної операції, поєднуваної з кредитуванням обігового капіталу клієнта, включає інкасування дебіторської заборгованості клієнта, кредитування і гарантію від кредитних та валютних ризиків» [3]. В класичному розумінні, факторинг є комплексом фінансових послуг, що пропонують клієнту банки або фінансові установи по передачі прав вимоги грошових коштів. Як послуга факторинг складається з операцій по беззаставному фінансуванню поставок, захисту ризиків, обліку дебіторської заборгованості та контролю своєчасної сплати та роботи з дебіторами. Вартість таких послуг визначається фінансовою установою та залежить від ступеню ризику.

Згідно Закону України «Про податок на

додану вартість» факторинг є «операцією з передачі першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи другому кредитору з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредитору» [2]. Передача вимоги регулюється Господарським кодексом України. Що стосується проведення факторингу банківськими установами, то згідно Закону України «Про банки та банківську діяльність», факторинг визначається як «придбання банком права вимоги на виконання зобов'язань таких вимог та прийом платежів» [1]. Об'єктом факторингу можуть виступати боргові зобов'язання за грошові кошти, окрім валютних цінностей, цінних паперів та інвестиційних сертифікатів.

Згідно проведеного аналізу наукових джерел було з'ясовано, що на даний час не існує однозначного трактування цього поняття. Його ототожнюють із кредитування. На відміну від кредитування, факторингові послуги є більш вигідним варіантом для суб'єктів господарювання. Адже факторинг є ефективним інструментом управління оборотними коштами будь-якого підприємства. В першу чергу факторингова послуга вигідна для виробника, що намагається якнайшвидше отримати оплату за відвантажену продукцію, отримані від чого кошти зможе використати для подальшого розвитку бізнесу. Саме факторинг сприяє розвитку оптовим компаніям, що не встигають отримати прибуток від проданої продукції і не можуть закупити новий у виробника.

Крім того, при факторингу виникає поділ відповідальності між фактором (тобто банком або фінансовою установою) та клієнтом. Клієнт неповинен сплачувати проценти за користування отриманими коштами та при стіканні строку виймати кошти з обороту. В деяких випадках клієнту будуть запропоновані послуги по веденню бухгалтерського обліку та управлінню дебіторською заборгованістю. Процес проведення факторингової операції поданий на рис. 1.

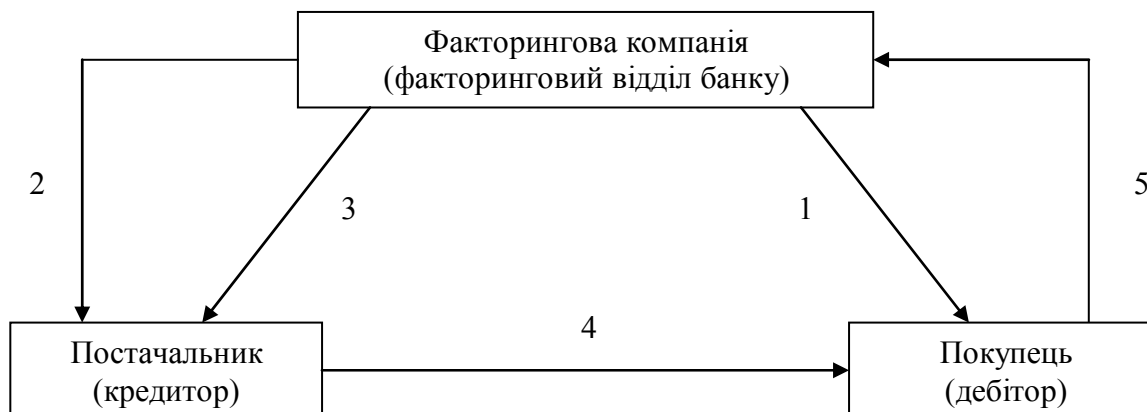

Рисунок 1 - Процес проведення факторингових операцій

Процес факторингу складається з декількох етапів.

1-й етап – аналіз платоспроможності дебітора. Проводиться оформлення факторингового договору між фактором (банком або фінансовою компанією) та клієнтом, де вказуються зобов'язання фактора.

2-й етап – перевірка та купля фактором грошових вимог.

3-й етап – сплата коштів фактором клієнту, що має вигляд авансу розміром до 90% боргу. Залишок боргу фактор лишає собі як компенсація ризиків, повернення залишку проводиться після сплати дебітором боргу.

4-й етап – виконання зобов'язань клієнтом перед дебітором, як поставка товару тощо.

5-й етап – виплата боргу дебітором банку або фінансовій компанії.

Головним завданням, що постає перед банком або фінансовою компанією, є визначення адекватної плати за факторингову послугу. Зазвичай, найбільш вигідною для обох сторін угоди є система визначення плати на аналізі заборгованості є методика IDEAS, що має бути скоригована під українські умови. Крім того, для оцінки дебіторської заборгованості використовуються показники кредитної історії, аналіз фінансової звітності та схеми роботи з контрагентами.

Що стосується системи IDEAS, то її головною відмінністю є оцінка самої ймовірності та часу повернення заборгованості. Індивідуальне моделювання дозволяє прогнозувати строки повернення боргу досить ефективно. Таким чином, при визначенні плати за факторинг беруться до уваги характеристики самої заборгованості, особливості договору та бажана дохідність для фактора.

Ринок факторингових послуг є достатньо молодим в Україні та бере початок свого розвитку в 2001 році, коли вперше такі операції проводив АКБ «Укрсоцбанк», на діяльність якого ще впродовж декількох років припадала третина всіх операцій по факторингу, у тому числі саме цей банк пропонує послугу по міжнародному факторингу. Частина ринку, що належала іншим банкам не перевищувала і десяти відсотків, не враховуючи АКБ «ТАС–Комерцбанк», який став повноправним конкурентом для засновника факторингу в Україні.

Комерційні банки України сьогодні є фінансово-кредитними установами, які намагаються орієнтуватися на міжнародні стандарти та вимоги і реагувати на потреби клієнтів, кількість яких повинна постійно нарощувати. По причині того, що факторинг сьогодні є досить перспективним варіантом розвитку бізнесу банк має можливість збільшити кількість своїх клієнтів-юридичних осіб.

Ще кілька років назад факторингові операції проводили майже всі рейтингові банки України в тому чи іншому обсязі. Також стрімкі темпи росту обсягів факторингу були важливою характеристикою усього ринку. До 2009 року, який став переломним для усієї світової економіки стан факторингового ринку був досить оптимістичним. Не зважаючи на те, що обсяги коштів за перші два квартали 2008 року, спрямованих на факторингове фінансування, порівняно з аналогічним минулим періодом скоротилися на 190%, загалом за рік було укладено 5700 договорів обсягом 1,45 млрд. грн, що значно перевищило обсяги за 2007 рік [4]. Обсяги факторингових операцій в Україні в 2009 році скоротилися на 60% та склали приблизно 600 млн. грн. [5].

На сьогодні стан ринку факторингу є досить неоптимістичним, адже світова криза вплинула і на роботу банків в першу чергу, у яку сьогодні спостерігається дефіцит створеного фонду для проведення таких операцій. Через обслуговування нинішньої заборгованості немає змоги для нарощування портфелів під факторингові операції. Велика частина проектів з міжнародного факторингу була призупинена. Також зменшилися ліміти та частина авансування, а процентна ставка виросла, не зважаючи на те, що сумарна дебіторська заборгованість у 2009 році зменшилась на 20% порівняно з минулим аналогічним періодом.

Загалом відслідкувати обсяги факторингу, що пропонують банківські установи, є практично неможливим, адже обсяги цієї діяльності не оприлюднюються перед вищими державними органами, на відміну від факторинговою операційної діяльності фінансових компаній. На сьогоднішній день майже 50 компаній України мають право на проведення факторингових операцій, але практично їх реалізують лише 17. Таким чином, через обмеження обсягів факторингу в банках більшу частину факторів відіграють саме фінансові компанії.

Основною аудиторією користування факторинговими послугами є середній бізнес, який характеризується найвищою динамікою розвитку, тобто найбільше потребує постійного поповнення оборотних коштів. Через велику кількість різних проблем, з якими стикається середній підприємець, питання про додаткові кошти не є нагальним. А компанія, що постійно користується перевагами факторингу має бути стабільною та постійно розвиватись. У зв'язку із тим, що характерною рисою для факторингу є те, що фінансування є беззаставним та необмеженим по часу дії договору, проведення таких операцій спричинило масові невиплати боргів. Через те сьогодні збільшення обсягів фінансування є неможливим через неспроможність факторів, особливо банків, що і так повинні забезпечувати заборгованість,

збільшуючи фонд факторингу.

Ситуація по збільшенню обсягів проведення факторингових операцій саме фінансовими установами була зумовлена певними причинами. Банки втратили велику кількість коштів через масові невіплати (40% клієнтів), що не було непередбачуваним, адже факторинг на відміну від кредитування є без заставною послугою. Саме тому, не дивлячись на велику кількість переваг як для клієнта, так і для фактора, факторинг поки що не є масовою послугою.

Через видачу коштів при факторингу на беззаставній основі обсяги невіплачуваних заборгованостей в Україні стрімко збільшились. Також при аналізі дебіторської заборгованості у випадку невиконаних кредиторських зобов'язань підприємством факторингова операція може проводитись. Саме через таку позиції виникають проблеми із повернення боргів, що спричиняє не тільки неможливість проведення подальших факторингових операцій через брак коштів у фактора, але і підвищення процентної ставки до рівня кредитної, через що вигідна послуга факторингу втрачає сенс.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Таким чином, проаналізувавши сьогоденний стан ринку факторингу в Україні, можна зробити наступні висновки. По-перше, характерні для світової практики по факторинговому фінансуванню беззаставна та безстрокова основа призвели до втрати коштів

банків та фінансових установ, що пропонували цю послугу. Тому саме для українського ринку необхідно ввести певні обмеження та умови щодо створення заставного та строкового характеру факторингу. По-друге, у зв'язку із тим, що непогашена кредитна заборгованість призводить до збільшення втрат банками коштів, її наявність може стати ще одним фактором для відмови клієнту, надання коштів якому стане ризикованою операцією для фінансової установи. І таке впровадження зможе дещо пристосувати процес оптимізації факторингу під умови української економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III. zakon.rada.gov.ua
2. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997 № 168/97-ВР. zakon.rada.gov.ua
3. Внукова Н.М. Основи факторингу. Навчальний посібник. Київ: Товариство "Знання", КОО, 1998, 174 с
4. Інтернет видання: Газета «Цінні папери України» № 565 від 11.07.2009
5. Інтернет-видання «Факторинг Про». <http://www.factoringpro.ru>
6. Інтернет-видання «Проблеми сучасної економіки» <http://www.m-economy.ru>

Анотація. В статье были рассмотрены особенности и перспективы развития рынка факторинговых операций в Украине. Также раскрыто понятие факторинга и определены основные отличия от процесса кредитования. Проведен анализ сегодняшнего состояния рынка факторинга и предложена система управления дебиторской задолженностью.

Ключевые слова: факторинг, дебиторская задолженность, риски, фактор, объем факторинга, факторинговые операции, финансовые организации.

Summary. Features and prospects of factoring operation's market in Ukraine had considered in this article. The essence of factoring and main difference of crediting had uncovered. An analysis is conducted today's market of factoring condition and the control an account receivable system is offered.

Keywords: factoring, account receivable, risks, factor, value of factoring, factoring operations, factoring institutes.

*Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Малярець Л.М.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*